

SMERNICE ZA IZDELAVO FILMOV O NESNOVNI KULTURNI DEDIŠČINI ZA NACIONALNI REGISTER IN UNESCOVE SEZNAME

Filmi o nesnovni kulturni dediščini (NKD) so v razmahu, saj so obvezen del nominacije na Unescove sezname, za slovenski Register NKD pa so priporočeni. V Slovenskem etnografskem muzeju smo kot Koordinatorji varstva nesnovne kulturne dediščine v preteklih letih spoznavali Unescova navodila in filme (ter bili do njih tudi kritični), lokalne skupnosti smo spodbujali k sodelovanju in izkušnje izmenjevali z evropskimi teoretiki in praktiki. Ustvarjalni dialog z vsemi sogovorniki nadaljujemo tudi s pričujočimi smernicami vizualizacije nesnovne kulturne dediščine za potrebe registrov in seznamov nesnovne kulturne dediščine.

I. IZDELAVA FILMOV ZA SLOVENSKI REGISTER NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE

Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine izdeluje filme o NKD in obenem spodbuja lokalne skupnosti, da same dokumentirajo svojo dediščino. Osnovne smernice so:

Vsebina filma: Posnamemo pristno podobo pojava nesnovne kulturne dediščine v izvirnem okolju brez režijskega poseganja v dogajanje. Pri tem dokumentiramo nosilce nesnovne kulturne dediščine, ki izvajajo neko dejavnost, njeno vizualno in zvočno podobo ter okolje, kjer dejavnost poteka. Pomen dediščinskega pojava za skupnost, način posredovanja znanja in izzivi (težave) so včasih razvidni iz posnetkov, lahko pa zaprosimo nosilce dediščine za kratke izjave. Najbolje je, če jih posnamemo v istem kontekstu, da se organsko vklaplajo v film, ki tako ohranja enotnost časa in prostora.

Struktura filma in podatki:

- film naj zgoščeno prikaže element NKD in njegove nosilce,
- naslov filma naj bo zaradi lažje identifikacije enak ali vsaj podoben imenu elementa NKD,
- kraj in čas dogajanja naj bosta navedena na začetku filma ali v zaključnih napisih,
- ime nosilca pojava (posameznika, društva, skupnosti) naj bo podano v (pod)napisu ali v zaključnih napisih;
- v zaključnih napisih ovrednotimo avtorske in producerske deleže (raziskava, snemanje, montaža, režija, produkcija),
- pojasnila lahko dodamo s kratkim uvodnim napisom, v mednapisih ali z razlagami nosilcev pojava,
- dostopnost filma tuji publiki povečamo z dvojezičnim naslovom, zaključnimi napisi in s podnapisi izjav.

Stil in zvrst filma: Spodbujamo pristop etnografskega ali dokumentarnega filma, odsvetujemo turistične, promocijske in artistske zvrsti.

Dostopnost filma in ciljna publika: V Sloveniji je glavni način dostopa do filmov na spletni strani Koordinatorja varstva NKD (www.nesovnadediscina.si/sl/register) in Ministrstva za kulturo, zato naj bodo napisi v filmu relativno veliki, da bodo čitljivi na zaslonih. Filmi so namenjeni nosilcem dediščine, splošni in strokovni publiki.

Tehnične karakteristike in dolžina: Po Unescovem zgledu priporočamo do 10 minut dolge filme. Tehnični razvoj je bliskovit, zato je zelena HD ali HDV kvaliteta posnetkov, film pa naj bo izvožen v MP4 formatu. Filmi kot priloge pobud naj bodo oddani na ključku (DVD plošček je še sprejemljiv).

Prenos materialnih avtorskih pravic: Film lahko postane karakteristični video prikaz enote v slovenskem Registru nesovne kulturne dediščine, ko avtorji in producenti podpišejo *Izjavo o neizključnem prenosu materialnih avtorskih pravic*.

II. PRESOJANJE USTREZNOSTI OBSTOJEČIH FILMOV ZA SLOVENSKI REGISTER NKD

Ob vpisu novih enot v Register NKD Koordinator varstva NKD pregleda obstoječe filme, pri čemer daje prednost filmom nosilcev dediščine. Ustreznost filmov presojamo s pomočjo naslednjih vprašanj:

- Ali film prikaže bistvo dediščinskega pojava v sedanjem stanju?
- Ali vsebuje vse pomembne podatke (odgovore na vprašanja kdo, kaj, kje, kdaj, kako, zakaj)?
- So nosilci dediščine prikazani spoštljivo in se strinjajo s tako filmsko upodobitvijo?
- Je funkcijsko – oblikovna zvrst filma ustrezna?
- Je filmski jezik enoten in dobro izkoriščen (ali slika in avtentični zvok nosita čim več podatkov)?
- Je film dovolj komunikativen in informativen, da nagovori širok krog gledalcev?
- So napisi, podnapisi in oznake čitljivi (tudi na majhnih zaslonih)?
- So tehnične značilnosti in dolžina filma ustrezni?
- Se avtorji in producenti filma strinjajo, da njihov film postane karakteristični prikaz dediščinske enote, ki je sprejeta v Register NKD, in z objavo na spletni strani Koordinatorja varstva NKD (torej z *Izjavo o neizključnem prenosu materialnih avtorskih pravic*)?

Koordinator zagovarja stališče, naj **film čimbolj neposredno prikaže pojav nesovne kulturne dediščine in izbrane(ga) nosilce(a)**, medtem ko besedilo prinaša podatke o splošni podobi dediščine, njeni zgodovini in razširjenosti ter navaja nosilce in varstvene ukrepe. Tako lahko vsak medij pride do izraza s svojimi značilnostmi in se izognemo »prevajanju« besedila v filmski medij. Vzorčni primer je film *Tradicionalna reja in vzreja lipicancev*, www.nesovnadediscina.si/sl/register/tradicionalna-reja-vzreja-lipicancev.

III. NOMINACIJSKI FILMI ZA UNESCOV REPREZENTATIVNI SEZNAM NKD ČLOVEŠTVA

Filmi so obvezna priloga nominacij na Unescove sezname. Nadomeščajo prihod Ocenjevalnega telesa na teren, zato je pomembno, da pričajo o živosti dediščine. Najnovejša Unescova navodila ICH-03-2021-*instructions-EN.doc* najdete na Unescovem spletnem portalu www.unesco.org/culture/ich/en/forms:

- Točka 15 določa **vsebino**: Video film naj predstavi različne vidike dediščinskega elementa v sedanjem stanju, predvsem njegovo vlogo v skupnosti, procese posredovanja in izzive, s katerimi se sooča; arhivski posnetki niso primerni. Prijavitelji poskrbijo, da so podatki v video filmu skladni z informacijami v nominacijskem obrazcu.

- Točka 16 poudarja **sodelovanje nosilcev dediščine**: Prijavitelji naj skupnostim, skupinam in posameznikom omogočijo, da svojo dediščino v filmu predstavijo sami; tretjeosebni vsevedni komentar ni zaželen (niti izjave zunanjih strokovnjakov in akademikov, dodaja Koordinator, saj Unesco in gledalce najbolj zanima, kako dediščino vidijo in vrednotijo nosilci, ki jo prakticirajo, ohranjajo in posredujejo naprej).
- Točka 17 obvezuje k **prenosu avtorskih pravic na Unesco**: Unesco upošteva samo filme, katerih avtorji so prenesli materialne avtorske pravice za filme nanj in mu dovolili tudi prenos pravic na tretje osebe za netržne uporabe v izobraževalne namene in za obveščanje javnosti.
- Točki 22 in 23 določata **tehnične značilnosti**: Nominacijski film naj bo dolg od 5 do 10 minut, opremljen z angleškimi ali francoskimi podnapisi (sinhronizacija je odsvetovana). Slika naj bo dovolj kvalitetna za predvajanje na računalniškem zaslonu. Prijavitelji video film priložijo na USB ključku, zunanjem disku, Blu-rayu, DVD ploščku ali ga oddajo elektronsko (www.unesco.org/tools/filedepot, wettransfer.com).
- Točke 25-28 prinašajo navodila, kako izpolniti **obrazec o prenosu materialnih avtorskih pravic na Unesco** (*Cession of Rights*). V tabelo vnesejo identifikacijo (ime) nominiranega elementa nesnovne kulturne dediščine, naslov filma, jezik in datum ter avtorja navedejo na način © [leto produkcije] [ime avtorja]. Vsak avtor (in producent, dodaja Koordinator) izpolni svoj obrazec in ga podpiše. Prijavitelji nominaciji priložijo podpisane izjave avtorjev in producentov v klasični in elektronski obliki.

Pri pripravi nominacij in filmov je potrebno upoštevati tudi operativne smernice *Aide-mémoires for completing a nomination to the Representative List of ICH of Humanity*, ki jih Unesco sprti dopolnjuje, www.unesco.org/culture/ich/doc/src/ICH-02-2016_aide-mémoire-EN.doc. Priporočila o nominacijskih filmih so zbrana v točkah 117-122:

- filmi naj dediščino kontekstualizirajo (umestijo v prostor, čas in družbeno okolje) in ne reklamirajo,
- prikazujejo naj pristno podobo dediščine in ne njenega odrskega ali zrežiranega prikaza,
- izjave ljudi so prevedene v podnapisih, da ostaja slišen jezik skupnosti, ki je pomemben del NKD,
- nosilci dediščine naj sami govorijo o svoji dediščini (in soodločajo o vsebini filma, dodaja Koordinator).

Unesco spodbuja usklajenost podatkov v filmu in nominacijskem obrazcu ter obenem poudarja, naj »video film s pomočjo slike in zvoka dopolni pisno besedilo s čutnimi izkušnjami, ki jih besede težje zajamejo« (točka 122). Tudi Koordinator varstva NKD podpira dopolnjevanje ali komplementarnost sporočilnih modusov.

Ciljna publika in dostopnost nominacijskih filmov:

- prvi gledalci filma so člani Unescovega Ocenjevalnega telesa, ki obravnavajo nominacije,
- del filma je lahko predvajan na zasedanju Medvladnega odbora za varovanje NKD ob sprejemu na seznam,
- najširši javnosti so filmi dostopni na Unescovem portalu www.unesco.org/culture/ich/en/lists in YouTube Unescovem kanalu www.youtube.com/unesco/,
- Unesco filme v izobraževalne namene in za informiranje javnosti posreduje zainteresiranim ustanovam.

Precej gledalcev se verjetno prvič srečuje z dediščinskim elementom, zato naj bo film dovolj informativen. Jezikovno bo najbolj dostopen, če prevode izjav prinašajo angleški podnapisi, saj je angleščina prevladujoči jezik svetovnega spleta.

Status filmov o NKD na Unescu: Filmi trenutno nimajo vpliva na odločitev strokovnih teles, če nominirani element ustreza pogojem za sprejem na Unescov seznam, kar avtorjem filma daje več svobode pri načinu vizualizacije. Inženir informacijskega upravljanja na Unescu Hugues Sicard trdi, da so filmi najbolj prepoznaven del nominacij in da si nekatere filme na Unescovem portalu ogleda tudi milijon in več uporabnikov (Sicard 2018: 70-72).

Unesco je navodila za izdelavo filmov v zadnjih letih že precej posodobil, mednarodna skupnost vizualnih antropologov pa predlaga še, da filmi prinašajo predvsem emski, notranji pogled nosilcev na svojo dediščino. Etski ali zunanji pogled stroke in politike je namreč že zajet v besedilu nominacije.

Literatura:

Hugues Sicard

2018 Vloga avdiovizualnega gradiva pri nominiranju nesnovne kulturne dediščine na Unescove sezname in njeni promociji. V: Nadja Valentinčič Furlan, *Vizualiziranje nesnovne kulturne dediščine*, 59-76, www.nesovnadediscina.si/sites/default/files/vizualiziranje_nesovne_kulturne_dediscine_2018.pdf.

Nadja Valentinčič Furlan

2012 Avdiovizualno dokumentiranje nesnovne kulturne dediščine in karakteristični video prikazi za Register. V: Anja Jerin, Adela Pukl in Nena Židov (ur.) *Priročnik o nesovni kulturni dediščini*. Ljubljana: SEM, 35-40, www.nesovnadediscina.si/sites/default/files/Prirocnik_o_nkd.pdf.

2014 Promocija nesnovne kulturne dediščine s karakterističnimi video prikazi. V: Anja Jerin, Tjaša Zidarič in Nena Židov (ur.) *Promocija nesnovne kulturne dediščine*. Ljubljana: SEM, 50-54, www.nesovnadediscina.si/sites/default/files/unesco_obletnica_web_3.pdf.

Nadja Valentinčič Furlan (ur.)

2015 *Dokumentiranje in predstavljanje nesnovne kulturne dediščine s filmom / Documenting and Presenting Intangible Cultural Heritage on Film*. Ljubljana: SEM, www.nesovnadediscina.si/sites/default/files/dokumentiranje_in_predstavljanje_nkd_s_filmom.pdf.

2018 *Vizualiziranje nesnovne kulturne dediščine / Visualising the Intangible Cultural Heritage*. Ljubljana: SEM www.nesovnadediscina.si/sites/default/files/vizualiziranje_nesovne_kulturne_dediscine_2018.pdf.

Pripravila:

Nadja Valentinčič Furlan

Kustodinja za etnografski film v SEM

Nadja.Valentincic@etno-muzej.si

Predstavnica Koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine

www.nesovnadediscina.si

